

Het pensioenvraagstuk uitgelegd

Jan Ilsink, juli 2021

Het huidige pensioenstelsel

Het huidige pensioenstelsel is in feite heel eenvoudig. Elke maand spaar je een deel van je loon voor je latere pensioen. Dat gespaarde, 'uitgestelde loon' wordt beheerd in een pensioenfonds en levert goed en zeker rendement op omdat het fonds met verstand van zaken gespreid kan beleggen.

Doel is om als je met pensioen gaat het dan bereikte levenspeil kunt voortzetten. Vanuit deze ambitie, rekening houdend met het verwachte rendement, wordt de pensioenpremie berekend: dat deel van de loonruimte dat je gaat sparen 'voor later'.

De pensioenpremie, het 'uitgesteld loon' is arbeidsvoorwaarde. Het is onderdeel van de loononderhandelingen in de cao. Het maakt deel uit van de loonruimte van een onderneming of instelling waaruit lonen, pensioenpremies en secundaire arbeidsvoorwaarden (verlofregelingen, studiefaciliteiten, reiskostenvergoeding, enz.) worden betaald.

Onderhandelpunt is of de premie geheel uit de loonruimte komt of dat een deel ervan op het loon wordt ingehouden (zichtbaar op je loonstrookje). Het pensioen is dus een zaak van werkgever en werknemer. Bij verschil van mening kan een conflict zo nodig met vakbondsmacht worden uitgevochten!!

Als werknemer is het van belang het bovenstaande goed in je op te nemen. Want de praktijk is ingewikkeld. Daarvan wordt in de praktijk misbruik gemaakt!!

De praktijk

Wetgeving

Hoewel het pensioen in eerste instantie een zaak van werknemer – werkgever is, vereisen de belangen die op het spel staan wettelijke inbedding. Bijv. verzelfstandiging van de fondsen opdat het niet 'meegaat in het faillissement van een onderneming, verplichte deelname van werknemers aan het betreffende pensioenfonds en 'instructie' hoe te berekenen of fondsen bij pensionering van deelnemers een pensioen kunnen uitkeren waarmee daadwerkelijk hun levensstandaard kan worden voortgezet: de zogenaamde 'rekenrente'. Sinds de 'financiële crisis' van 2008 – 2009 heeft de wetgever bepaald dat voor deze berekening alleen de **rente** mag worden meegenomen. Niet het rendement op beleggingen! Door het sindsdien kunstmatig laag houden van de rente (door de Europese Centrale Bank) levert deze rekensom op dat pensioenfondsen er slecht voor staan, niet aan hun verplichtingen zouden kunnen voldoen. Dit terwijl er door de fondsen een rendement gemaakt wordt van gemiddeld 7%. Het gevolg van dit **politieke** beleid is dat pensioenen niet geïndexeerd worden (en soms zelfs gekort) en de middelen in de pensioenfondsen van 800 miljard in 2008 nu meer dan verdubbeld zijn tot ruim 1700 miljard!

Nederland kent een algemene ouderdomsvoorziening: de AOW. Die geldt voor iedereen, ongeacht een 'arbeidsverleden' of vermogen. Deze AOW, waarvoor je als werknemer ook premie betaalt, wordt 'ingebouwd' in het pensioen. Als we over pensioen spreken is dat dus het aanvullend pensioen op de AOW.

Pensioenfondsen

Individuele opbouw

Binnen de pensioenfondsen heeft elke deelnemer een eigen specifieke opbouw: je gaat premie betalen en meestal pensioen opbouwen als je x maanden in dienst bent. Als je van werkgever

verandert kom je soms in een ander pensioenfonds terecht en moet je de tot dan opgebouwde rechten 'overboeken' of 'veiligstellen'. Bij langdurige ziekte of 'een jaar er tussenuit' moet je de consequenties voor je pensioenopbouw regelen, enz. enz.

Eigen beleid

Elk pensioenfonds heeft ook ruimte voor een eigen beleid. Zo kan het beleid m.b.t. pensioenuitkering bij overlijden aan nabestaanden wisselen en kunnen fondsen meewerken aan vervroegd uittreden bij reorganisaties.

Besturen en verantwoordingsorganen

Pensioenfondsen zijn stichtingen. De besturen zijn verantwoordelijk voor het beheer over de ingeleigde premies en het daarop ontvangen rendement en voor de uitkeringen aan gepensioneerden. Wettelijk is vastgelegd dat de gelden waarover de fondsen beschikken middelen zijn om uitsluitend pensioen aan de deelnemers uit te keren. In de praktijk worden het beleggen en het uitkeren uitbesteed aan een uitvoeringsorganisatie.

De Nederlandse Bank (DNB) is toezichthouder op de pensioenfondsen. Kandidaten voor het bestuur vereisen goedkeuring van DNB. Die stelt kwalitatieve eisen waardoor in de praktijk bijv. vakbondsbestuurders, bij wie de belangen van de deelnemers voorop staan, niet door de selectie komen omdat ze onvoldoende financieel-economische kennis zouden hebben.

Datzelfde geldt voor de verantwoordingsorganen van de afzonderlijke fondsen. Daarin hebben gekozen vertegenwoordigers van deelnemers(organisaties) zitting. Aan de kandidaten wordt in feite méér affiniteit met het 'pensioen-financieel-complex' gevraagd dan met de belangen van de deelnemers.

Beleggingen

De enorme berg aan uitgesteld loon en de rendementen daarop in de pensioenfondsen (inmiddels ruim 1700 miljard: per jaar wordt ca. 34 miljard uitgekeerd aan pensioenen) heeft een geheel nieuwe situatie geschapen. Vroeger werden de pensioengelden belegd in (veilige) staatsobligaties en bijv. woningbouw (Philips-pensioenfonds). Sinds fondsen met het neoliberale beleid ook internationaal mogen beleggen is een 'pensioen-financieel-complex' ontstaan, waarin de 'pensioenruif' een bestaan verschaft aan vele beleggingsdeskundigen, derivatenhandelaars, verzekeraars van tegenvallende rente (rendementen), actuarissen, accountants, enz. Kijk in de bijlage naar de deelnemers aan Netspar, de pensioendenktank, en zie het hele veld van belanghebbenden in het 'complex'.

Begrijpelijk roept deze hele financiële mierenhoop en slangenkuil vraagtekens en verzet op bij de 'gewone pensioendeelnemer', die vooral geïnteresseerd is in voortzetting van zijn levensstijl bij pensionering. Zij vragen zich af waarom er niet gewoon in maatschappelijk relevante projecten wordt geïnvesteerd met ook een redelijk rendement en je niet overgeleverd wordt aan 'graaiers' als Blackrock en Cardano. Zij hebben zelfs een afkeer van het pensioen-financieel-complex en zouden met hun gespaarde geld liever een bijdrage leveren aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken: volkshuisvesting, energietransitie, reductie industriële vervuiling, verbetering maatschappelijke dienstverlening, enz.

Loopbanen

De eerste fondsen zijn ontstaan bij 'goedwillende bazen', bijv. de gist- en spiritusfabriek in Delft, in een tijd dat het 'normaal' was je je hele werkzame leven bij eenzelfde 'baas' werkte. Deze situatie is volledig veranderd. Door de economische dynamiek blijft je werkplek soms wel hetzelfde, maar je werk verandert en daarmee de noodzakelijke vaardigheden waarover je moet beschikken. Of je werkplek wordt door fusies en overnames gesitueerd in een totaal ander bedrijf met andere bedrijfscultuur. Ook kun je zelf het initiatief nemen tot vertrek en sollicitatie of tot het starten van een eigen onderneming. Al deze situaties hebben

consequenties voor je pensioenopbouw en het uiteindelijke pensioen. Het is de taak van pensioenfondsen, die dienstbaar (zouden) moeten zijn aan de deelnemers (zij die premies inleggen en pensioenen opbouwen) om voor deze situaties oplossingen te vinden. Voor een deel zijn deze ook gevonden en gerealiseerd. Bijv. voor het oplossen van 'pensioenbreuken' ontstaan in periodes zonder opbouw.

Het Nieuwe stelsel

Voorgaande beschrijving van de 'Praktijk' ondersteunt de kritiek dat het huidige stelsel enorm ingewikkeld is geworden. Pensioenfondsen hebben daaraan (noodgedwongen) meegedaan, hoewel ze zich ook voortdurend hebben ingespannen om inzicht in het opgebouwde pensioen voor de deelnemers inzichtelijk te maken (bijv. UPO's/ IPO's) en bij mogelijke relevante keuzes deelnemers bij te staan (bijv. vervroegde pensionering bij reorganisaties, oplossen 'pensioenbreuken', enz.).

Een belangrijk motief voor een nieuw stelsel was dan ook om het pensioenstelsel te vereenvoudigen. Echter wat er nu bekend is van het nieuwe stelsel, waaraan nog steeds druk wordt gesleuteld, is dat het enorm ingewikkeld en onoverzichtelijk wordt. Dat er vele individuele adviseurs aan te pas moeten komen om de mogelijkheden te duiden die geboden worden aan de individuele deelnemers. De webinars die door het pensioenteam van FNV zijn gehouden om het nieuwe stelsel uit te leggen laten dit onbarmhartig zien! Het oorspronkelijke doel: bij pensionering je levenspeil (van jou en je partner) 'gewoon' kunnen voortzetten, speelt helemaal geen rol meer. Allerlei keuzes, waar je helemaal niet om gevraagd hebt, worden je opgedrongen. 'Pensioen' wordt op de markt gebracht!!!

En dan praten we nog niet eens over de overgang van het huidige naar het nieuwe stelsel. Dan moeten de opgebouwde pensioenrechten 'contant' worden gemaakt, om ze vervolgens 'in te varen' in het nieuwe stelsel. Vele pensioendeskundigen waarschuwen voor de chaos die hierbij kan ontstaan. De individueel opgebouwde rechten zijn juridisch 'eigendom' en daarop is 'onteigeningswetgeving van toepassing, als de deelnemers de uitkomst van het 'invaren' bestrijden. Er blijken speciale computerprogramma's te worden ontwikkeld om de overgang van individuele deelnemers te berekenen. Afgezien van de beroepsprocedures kost het volgens de minister zes jaar om alle miljoenen deelnemers van het oude naar het nieuwe stelsel te leiden. En dan hebben we het nog niet eens over de enorme kosten (€100 miljard) die deze operatie met zich meebrengt.

Conclusie

Het huidige pensioenstelsel is inderdaad ingewikkeld geworden.

Uitgaande van de doelstelling (bij pensionering je levenspeil van jou en je partner 'gewoon' kunnen voortzetten) zouden nieuwe maatschappelijke realiteiten (wisselende loopbanen, individuele 'opname' van opgebouwde pensioenrechten) in het huidige stelsel kunnen worden ingebouwd zonder dat het voor de deelnemers te ingewikkeld wordt.

Expliciete stellingnames van fondsbesturen en verantwoordingsorganen dat zij in de eerste de belangen van de deelnemers dienen en geen verlengstuk zijn van het financieel beleid van DNB, zal bijdragen aan het doorbreken van passiviteit bij deelnemers en inzicht dat het om hun gespaarde, uitgestelde en collectief beheerde loon gaat!

Ook vakbonden, die vanuit hun 'poldermodus' in het 'pensioen-akkoord' mee zijn gegaan op de weg naar 'vermarkten' van pensioenen, zouden duidelijk moeten maken dat zij eraan vasthouden dat pensioen arbeidsvoorwaarde is: dat het doel (bij pensionering je levenspeil van jou en je partner 'gewoon' kunnen voortzetten) op de cao-tafel thuishoort. Daarmee kan het inkomen na pensionering, indien noodzakelijk met vakbondsmacht, verdedigd worden tegen aanvallen van het pensioen-financieel-complex!

Pensioen Financieel Complex

pensioenfondsen

α.s.r.
de nederlandse
verzekerings
maatschappij
voor alle
verzekeringen

Ministerie van SZW

Ministerie van BZK

nationale
nederlanden

BlackRock

achmea

voor het leven
Sociale Verzekeringsbank

Ministerie van Financiën

Centraal Planbureau

Network for Studies on Pensions, Aging and Retirement

